

Kriminální recidiva

- Charakteristika kriminologie, předmět, pojem a význam
- Stav, struktura a dynamika kriminality
- Vznik kriminologie, historické směry
- Uveďte jednotlivé kriminologické školy, jejich charakteristiku
- Vznik čsl. Kriminologie, prameny
- Faktory kriminality, příčiny a podmínky kriminality
- Speciální a obecná prevence
- Osobnost pachatele trestných činů, pojem a struktura osobnosti
- Kriminogenní faktory formování pachatele, typologie pachatelů
- **Recidiva, pojem, vývoj názorů na recidivu**
- **Příčiny recidivy, prevence**
- Viktimologie, pojem, předmět zkoumání
- Význam viktimologie pro trestní právo
- Proces viktimizace, pojem viktimnosti
- Kriminalita mládeže, fenomenologie a etiologie kriminality mládeže
- Prevence a profylaxe kriminality mládeže
- Návykové látky, alkoholová a nealkoholová toxikománie
- Organizovaná kriminalita, pojem, význam, druhy
- Stav, prognosa a prevence organizované kriminality, mezinárodní aspekt

Kriminální recidiva – pojem, definice

- Recidiva - opakování něčeho, co již minulo
- Kriminální recidiva (tr.právo) – stav pachatele, který po předchozím odsouzení k trestu pravomocným rozsudkem spáchá nový trestný čin (x kriminologické, penologické pojetí)
- V anglosas. lit.: chronický pachatel (chronic offender), zločinec ze zvyku (habitual offender), kriminální životní styl (criminal lifestyle), kriminální kariéra (criminal career)
- Obecná kr. recidiva – opakování trestné činnosti jako takové
- Speciální – opakování konkrétního trestného činu nebo alespoň druhově shodného
  - Sériový pachatel – řada shodných trestných činů bezprostředně za sebou

Kriminální recidiva – pojem, definice

- ⊙ Kriminální recidiva může být důvodem uložení vyšší sankce (agravace trestu)
  - > Trvalá a dočasná recidiva
- ⊙ Recidivismus
  - > Kriminologicko-statisticky: míra opětovných odsouzení pachatelů po propuštění z „péče“
  - > Kriminologicko-behaviorálně: synonymum pojmu recidiva

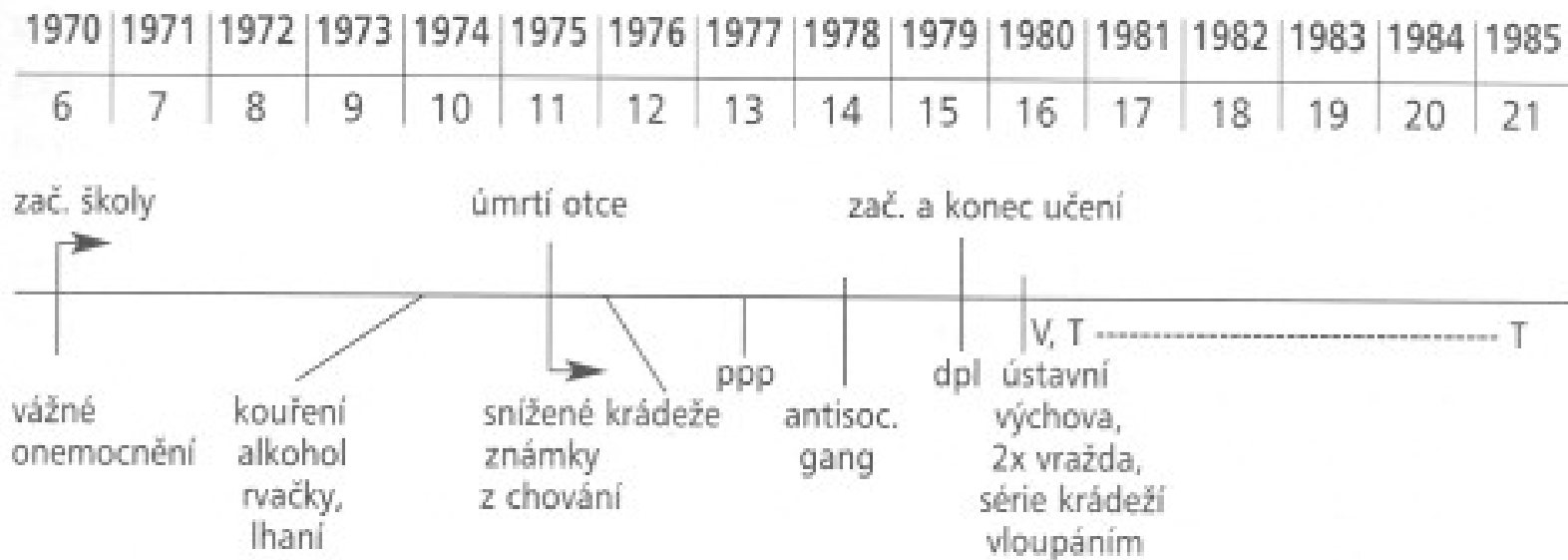
Druhy kriminální recidivy

- Trestněprávní (obecná a speciální)
- Přiměřenost sankcí (trvalá a dočasná)
- Kriminální specializace pachatele (Yoshimasu):
  - > Monotropní – opakovaně tentýž delikt (loupež)
  - > Homotropní – několik stejnorodých trestných činů, např. násilných (loupež, ublížení na zdraví, vražda)
  - > Ditropní (amfitropní) – trestné činy ze dvou skupin např. majetkové a násilné (krádeže, vraždy)
  - > Polytropní trestné činy spadající do více než dvou kategorií

Kriminální kariéra

- Engel : kriminogram
  - Obdoba při posuzování prognózy resocializace obviněného či odsouzeného (soudní znalec – psycholog)

Schéma č. 1 – Příklad kriminogramu

Kriminální kariéra

- ◎ Engel : typy kriminální kariéry
  - > Kriminální exces – ojedinělá trestná činnost (např. nedbalostní) jinak prosociálně orientované osoby, nejedná se o kr. kariéru
  - > Kriminální epizoda – krátké období kriminální činnosti (max 3 roky), která se může opakovat
  - > Kriminální perseverace relativně dlouhé období páchání trestné činnosti (do 10 let)
  - > Kriminální kontinuita – prakticky trvalá kriminální recidiva

Kriminální kariéra - vývoj

- Raná k.k. - dětská delikvence, poruchy chování v dětství
  - > záškoláctví, excesivní lhavost, drobné krádeže, útěky z domova, tuláctví, vzdornost, členství v antisociálně orientovaných skupinách terorizujících okolí (šikany)
  - > Brzy zahájení pohlavního života s promiskuitou (13-14let)
  - > Abúzus alkoholu, kouření, někdy drog
  - > Někdy hospitalizace na dětské psychiatrii, uložení ústavní výchovy
  - > Často dg syndrom deficitu pozornosti a hyperaktivity, disharmonický vývoj
  - > Neúspěšnost ve škole, vyloučení, střídání škol

Kriminální kariéra - vývoj

◎ Rozvinutá kriminální kariéra

- > Počátek - první trestní stíhání v mladistvém věku (15-17)
- > Vysoká frekvence trestných činů se s dospělostí mírně snižuje*
- > Dobu recidivy ovlivňuje: dosažené vzdělání a rodinný stav
- > Kriminální eskalace a specializace nepotvrzena
- > K počátku k.k. (West) se výrazně váže: nízký rodinný příjem, početná rodina, kriminalita rodičů, nízká inteligence dítěte, špatné výchovné postupy rodičů

Kriminální recidiva jako sociální problém

- Četnost a vývoj k.r. může sloužit jako kritérium účinnosti intervenčních aktivit společnosti - zpravidla 2roky po propuštění
- Trvale vysoký podíl na kriminalitě
- Rezistence recidivistů vůči intervencím
- Negativní vliv recidivistů na ostatní (hl. mladé, začínající delikventy – především ve výkonu trestu)

Osobnost kriminálního recidivisty

- Programy zaměřit na vytváření pozitivní motivace ke změně, techniky rozbíjející mechanismy racionalizace a neutralizace (Sykes a Matza: drift theory)
  - > Odmítnutí oběti
  - > Odmítnutí odpovědnosti
  - > Odmítnutí poškození
  - > Odsouzení odsuzujících
  - > Odvolání k vyšší loajalitě, které zdůvodňuje porušení společenských norem nutností dodržovat pravidla např. gangu apod.

Osobnost kriminálního recidivisty

● Yochelson a Samenow:

- > příčinou kriminálního jednání nejsou podmínky ale jedinec sám
- > Recidivní pachatel je racionální, kalkulující a zvažující své činy. Velmi dobře odlišuje správné a špatné. Řada zná velmi dobře právo.
- > Vzorce chování se vyvíjejí už od předškolního věku (není motivován úspěchem, touží po vzrušení, lhavost, instrumentální chování k ostatním, neschopen hlubších emocionálních vazeb)

Osobnost kriminálního recidivisty

- Kognitivní model kriminality jako životního stylu (Walters a White): 8 kognitivních vzorců „chyb myšlení“
  - > Zmírňování (přesun viny – oběť, soudce, policii)
  - > Odblokování (k překonání úzkosti z následků, užití drog, hudba, agresivní verbální obrat)
  - > Oprávnění (odráží pocit privilegovanosti)
  - > Orientace na moc (zjednodušené vidění světa: lidé se dělí na silné a slabé)
  - > Sentimentalita (povrchní citovost, umění, chovatelství)
  - > Superoptimismus (vyhnutí se následkům)
  - > Kognitivní tupost (intelektuální lenost, neschopnost snášet nudu, vyvíjet dlouhodobě intelektuální úsilí)
  - > Diskontinuita (neschopnost udržet zaměření...)

Osobnost kriminálního recidivisty

- Sklon k porušování sociálních norem
  - > zmírňování + odblokování, potřeba autonomie – zloba, vzpoura
- Bezohlednost
  - > Oprávnění + orientace na moc, potřeba moci
- Nezdrženlivost
  - > Sentimentalita + superoptimismus, potřeba vzrušení a př.pocitů uspok. trestnou činností
- Nezodpovědnost
  - > Kognitivní tupost + diskontinuita, potřeba výkonu a zvládnutí deformovaná chtivostí a leností

Osobnost k. recidivisty - typologie

- Netík a kol. (1986) empirická typologie *
- > Socializovaný - 1
- > Nesocializovaný agresor
- > Konformní moron - r
- > Nezdrženlivý, nezvladatelně puzený - r
- > Neurotický - 1
- > Hostilní
- > Podrobivý - r
- > Úzkostný manipulátor – 1

*1 – prvověznění, r - recidivisté

Psychopatie

- Disociální porucha osobnosti, do 18 let disharmonický vývoj
- v raném věku tzv. poruchy chování: záškoláctví, útěky z domova, pohlavní promiskuita, nadměrné kouření apod., závislost na drogách, poruchy profesionálního vývoje (fluktuace), prekriminálnita (krádeže a drobné přestupky) a následná kriminální recidiva.
- Příčiny vzniku neznámy. *Dorenova* integrativní teorie - psychopatie = trvalá výzva k získání kontroly nad prostředím. základní příčinou biol. podmíněná nízká úroveň aktivace mozkové kůry a inadekvátní reakce na chování dítěte predisponovány zejména děti s ADHD, které jsou nedůsledně vedeny (vychovávány). Trest pak dítě pokládá pouze za překážku, kterou je potřeba překonat.
- u recidivistů 70 – 100 %, u obecné (nepsihiatrické) populace 1% žen a 3-8% mužů.

Individuální predikce

- kvalifikovaný odhad dalšího chování pachatele, zejména pak posouzení pravděpodobnosti, jestli se bude trestných činů dopouštět i v budoucnu, tj. zda zrecidivuje
- Rizikové faktory
  - > Statické – věk, počet TČ
  - > Dynamické - existující vazby, spojení a kontakty na kriminální společníky, ztráta zaměstnání, abúzus návykových látek nebo prokriminální (asociální) postoje, hodnoty či iracionální styly myšlení pachatele

Metody individuální predikce

- *Statistická* - vychází z poznatků o stavu a příčinách současné kriminality a o osobách pachatelů, včetně poznatků z kriminologických analýz a výzkumů trestně stíhaných a vězněných osob. Základem souhrn rizikových faktorů - tzv. predikční tabulky.
- *Klinická* - uplatňována v rámci zkoumání osobnosti pachatele při zpracování expertizy pro trestní řízení a slouží především pro rozhodování soudu o trestech a ochranných opatřeních.
- *Intuitivní* - individuální odhad dalšího chování (kriminálního jednání) osoby prováděný zkušeným odborníkem (např. soudcem, psychiatrem, policejním či vězeňským psychologem) při stanovení druhu trestu a jeho výměry či jiného opatření, způsobů dalšího zacházení s pachatelem (např. ve vězení při navrhování přerušení či předčasného ukončení trestu odnětí svobody, při individualizaci výkonu trestu a výběru léčebných postupů). Založena na „vhledu do osobnosti pachatele“, na znalosti jeho životních podmínek, na míře empatie u posuzovatele a na dosavadních zkušenostech, které s pachatelem posuzovatel má.

Prevence kriminální recidivy

- Vyhledávání rizikových rodin s jedinci postupně se rozvíjející poruchou osobnosti dissociálního typu
- Terciární – eliminace nepříznivých vlivů výkonu trestu, motivace ke změně chování, zvýšení konkurenceschopnosti na trhu práce
- Dostatečně dlouhá detence vysoce nebezpečných pachatelů po výkonu trestu

Úkol

- Statistika kriminální recidivy (2008, 2009, 2010, 2011)
  - > Obecně
  - > Dle druhů trestné činnosti
  - > Dle regionů
  - > Statistiky probační a mediační služby

Rozšiřující literatura

- Marešová A., et. al (2011). Kriminální recidiva a recidivisté: charakteristika, projevy, možnosti trestní justice. Praha: IKSP.
- Suchý, O. (1984). Příčiny a prevence recidivy. Praha: VÚK.
- Blatníková, Š. & Netík, K. (2008). Predikce vývoje pachatele. Praha: IKSP